

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:
матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.
(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АВТОРІВ ТВОРІВ, ЗАСНОВАНИХ НА ІСНУЮЧИХ ТВОРАХ

Д.В. Пилюченко

науковий співробітник відділу авторського права і суміжних прав,
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України (м. Київ)
ORCID- 0000-0002-3318-3793

ENSURING PROPER LEGAL PROTECTION FOR AUTHORS OF WORKS BASED ON EXISTING CREATIONS

Daria V. Pyliuchenko

research fellow at the Department of Copyright and Related Rights IP Scientific
Research Institute of NALS of Ukraine (Kyiv)
ORCID- 0000-0002-3318-3793

Анотація: У роботі Розглянуто важливість правового захисту авторів при створенні робіт на основі існуючих робіт. Ключові моменти включають проблеми, з якими стикаються автори, необхідність чітких законів про авторське право та вплив на творчість та інновації. Актуальність даної теми полягає в зростаючому тренді похідних робіт в різних галузях промисловості. Структура включає в себе аналіз поточних правових рамок тематичних досліджень і рекомендацій.

Ключові слова: авторське право, похідні твори

Annotation: This paper examines the importance of legal protection for authors creating works based on existing works. Key points include the challenges faced by authors the need for clear copyright laws and the impact on creativity and innovation. The relevance of this topic lies in the growing trend of derivative works in various industries. The structure includes an analysis of current legal frameworks case studies and recommendations.

Keywords: copyright, derivative works

За своєю суттю, похідний твір юридично визначається як твір, що походить від одного або кількох попередніх творів і трансформує їх. По суті, похідний твір визнається новим і окремим твором, навіть якщо він нерозривно пов'язаний з попереднім твором.

Критично важливим елементом для того, щоб похідний твір мав право на захист авторським правом, є оригінальність. Зміни або доповнення, внесені до вже існуючого твору, повинні демонструвати достатній рівень творчості та представляти незалежне авторство творця похідного твору. Незначні зміни або

тривіальні доповнення, які не мають суттєвого творчого внеску, як правило, не є достатніми для того, щоб кваліфікувати твір як похідний твір, що охороняється авторським правом [1]. Похідний твір повинен мати достатню відмінність від оригіналу, щоб його можна було вважати новим творінням. Крім того, для того, щоб твір можна було класифікувати як похідний згідно з авторським правом, він повинен суттєво включати охоронюваний матеріал з попереднього твору. Це означає, що простого натхнення або поверхневої схожості з іншим твором недостатньо; повинен бути значний і впізнаваний зв'язок з оригінальним матеріалом, що охороняється авторським правом. Правова система намагається визначити точний поріг оригінальності похідних творів, що часто призводить до складних тлумачень судами [2]. В ЄС оригінальність похідного твору оцінюється на основі того, чи є він власним інтелектуальним творінням автора [3].

Важливо розуміти, що захист авторського права, який надається похідному твору, є обмеженим за обсягом. Ця охорона поширюється виключно на новий матеріал, доповнення або зміни, внесені автором похідного твору. Авторське право на похідний твір жодним чином не розширює і не впливає на охорону авторського права на оригінальний, вже існуючий матеріал, і діє незалежно. Це означає, що автор, який створює похідний твір з необхідним дозволом, володіє авторським правом на свій первинний внесок у цей новий твір. Коли власник первинного авторського права надає ліцензію іншій особі на створення похідного твору, нове виключне авторське право на похідний твір виникає після його створення. Це нове авторське право належить творцеві похідного твору, що підкреслює важливість ліцензійних угод у визначенні права власності і прав, пов'язаних як з первинним, так і з похідним творами [4].

Бернська конвенція передбачає, що автори мають виключне право дозволяти адаптації, аранжування та інші зміни своїх літературних і художніх творів. Це включає право на кінематографічну адаптацію та відтворення цих творів [5].

Договір ВОІВ про авторське право (ДВАП) посилює ці права в цифровому середовищі [6].

Хоча законодавство про авторське право надає широкі права власникам авторських прав, включно з правом контролювати похідні твори, воно також передбачає певні обмеження та винятки для сприяння творчості, освіти та публічному дискурсу. Однією з найважливіших з них є доктрина добросовісного використання. Ця доктрина дозволяє обмежене використання творів, захищених авторським правом, включаючи створення похідних творів за певних обставин, не вимагаючи дозволу від власника авторського права. Застосування принципів добросовісного використання або добросовісної угоди значною мірою залежить від конкретних фактів і часто передбачає ретельне дотримання балансу конкуруючих інтересів. Наприклад, (1) мета і характер використання (з комерційною або некомерційною (освітньою) метою); (2) характер твору, захищеного авторським правом; (3) обсяг і суттєвість використаної частини по відношенню до оригінального охоронюваного твору; і (4) вплив використання на потенційний ринок або вартість охоронюваного твору.

Ключовим аспектом аналізу добросовісного використання, особливо актуальним для похідних творів, є концепція трансформаційного використання. Використання вважається трансформаційним, якщо новий твір додає оригіналу нового вираження, значення або розуміння, а не просто копіює його. Чим більш трансформативним є використання, тим більша ймовірність того, що суд визнає його добросовісним. Доктрина добросовісного використання забезпечує суттєву гнучкість авторського права, дозволяючи використання, яке сприяє творчості та суспільному благу. Однак її застосування до похідних творів може мати нюанси, особливо якщо враховувати ступінь трансформації та потенціал комерційного використання [7]. Окрім загальної доктрини добросовісного використання, авторське право часто містить конкретні винятки для певних

видів використання, таких як пародія, критика, коментарі, репортажі, викладання, наукові та дослідницькі роботи. Також варто зазначити, що сфера добросовісного використання може бути вужчою, коли йдеться про неопубліковані твори, оскільки автори мають більше прав контролювати першу публічну появу свого висловлювання.

У Європейському Союзі Директива 2001/29/ЕС гармонізує певні аспекти авторського права та суміжних прав [3]. Вона включає винятки та обмеження авторського права, наприклад, щодо цитування, критики та рецензування [8]. Директива про авторське право на єдиному цифровому ринку (2019/790) запроваджує додаткові положення, що стосуються цифрового середовища, зокрема винятки щодо пошуку текстів і даних для дослідницьких цілей [9].

Правовий захист авторів похідних творів також регулюється міжнародними договорами та конвенціями, спрямованими на гармонізацію законів про авторське право в різних країнах. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів є основоположним міжнародним договором у цій сфері. Ця конвенція, заснована на принципах національного режиму та автоматичного захисту, вимагає від країн-учасниць надавати авторам з інших країн-учасниць такі ж права, як і їхнім власним громадянам, без необхідності формальної реєстрації. Хоча Бернська конвенція, можливо, прямо не використовує термін "похідні твори", вона захищає "переклади, адаптації, аранжування музики та інші зміни літературних або художніх творів" як оригінальні твори, без шкоди для авторського права на оригінальний твір. Конвенція конкретно надає авторам права на переклад і адаптацію, які є центральними в концепції похідних творів. Бернська конвенція продовжує залишатися надзвичайно актуальною в цифрову епоху, впливаючи на розробку та інтерпретацію національних законів про авторське право у всьому світі.

Договір ВОІВ про авторське право (ДАП), заснований на Бернській конвенції, є більш пізньою міжнародною угодою, яка відповідає на виклики, що

виникають у цифровому середовищі. ДАП спрямований на подальший розвиток і підтримку охорони прав авторів на літературні та художні твори у спосіб, який є максимально ефективним та уніфікованим у цифровій сфері. Вона посилює захист прав авторів, надаючи їм виключне право на повідомлення творів публіці, що особливо актуально для поширення творів в Інтернеті [6]. ДАП також роз'яснює охорону комп'ютерних програм як літературних творів і компіляцій даних (баз даних) як інтелектуальних творів, які часто можна вважати похідними творами або пов'язаними з їхнім створенням. Разом Бернська конвенція і Договір ВОІВ про авторське право забезпечують надійну міжнародну основу для захисту авторського права, включаючи права, пов'язані з похідними творами як у традиційному, так і в цифровому контексті. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС), що адмініструється Світовою організацією торгівлі (СОТ), також встановлює мінімальні стандарти захисту прав інтелектуальної власності, включаючи авторське право, які мають наслідки для захисту похідних творів [10].

Юридичні проблеми та спори щодо похідних творів є поширеним явищем в авторському праві, часто пов'язаним з позовами про порушення авторського права. Ці спори часто виникають, коли похідний твір створюється і використовується без отримання необхідного дозволу від власника авторських прав на оригінальний твір. Центральним питанням у багатьох з цих справ є концепція суттєвої схожості. Судам часто потрібно визначити, чи достатньо похідний твір скопіював оригінального вираження твору, щоб вважати його порушенням авторського права. Така оцінка передбачає детальне порівняння двох творів з метою виявлення будь-якого значного перекриття їхніх виразних елементів. Ще одна постійна проблема полягає у визначенні того, чи відповідає похідний твір необхідному порогу оригінальності для того, щоб претендувати на власний захист авторським правом, особливо коли він тісно пов'язаний з уже

існуючим твором. Межа між створенням оригінального похідного твору і просто несанкціонованою копією може бути дуже тонкою, що призводить до правової невизначеності.

В основі багатьох з цих правових складнощів лежить внутрішня суперечність, притаманна авторському праву, між стимулюванням авторів і сприянням доступу громадськості до творчих творів та їх використання, особливо в контексті похідних творів. Авторське право прагне досягти балансу між захистом прав оригінальних авторів контролювати та отримувати вигоду від своїх творів і сприянням подальшій творчості, дозволяючи авторам спиратися на існуючі культурні та інтелектуальні основи. Цей баланс є особливо делікатним у сфері похідних творів, де відмінність між натхненням, адаптацією та порушенням може бути неоднозначною.

Висновок. Правова охорона авторів, які створюють твори на основі вже існуючих творів, є багатогранним напрямом авторського права, що регулюється як національним законодавством, так і міжнародними угодами. Похідні твори, що охоплюють широкий спектр творчих перетворень, визнаються окремими авторськими творами, які підлягають охороні авторським правом в обсязі їхнього первинного внеску. Однак цей захист нерозривно пов'язаний з правами первісного власника авторських прав, який володіє виключним правом дозволяти створення похідних творів. Міжнародні документи, такі як Бернська конвенція та Договір ВОІВ про авторське право, встановлюють фундаментальні принципи захисту цих прав у країнах-членах, забезпечуючи певний ступінь гармонізації глобального правового простору. Директиви ЄС продовжують формувати правову базу в межах Європейського Союзу, розглядаючи такі аспекти, як єдиний цифровий ринок і гармонізація певних правил авторського права. Правові проблеми та суперечки у цій сфері часто стосуються питань оригінальності, суттєвої схожості, обсягу винятків та обмежень, а також

делікатного балансу між захистом прав авторів і заохоченням творчості, публічним доступом та основними правами.

Література

1. Circular 14: Copyright in Derivative Works and Compilations. URL: <https://www.copyright.gov/circs/circ14.pdf>
2. David E. Shipley. Derivative Works and Making Sense of the Maxim that 'Others are Free to Copy the Original. They are Not Free to Copy the Copy.' University of Georgia School of Law Legal Studies Research Paper. 2019. № 44. P. 231–272. URL: <https://ssrn.com/abstract=3273463>
3. Copyright Law Overview. *CLARIN* *ERIC*. URL: <https://www.clarin.eu/content/copyright-law-overview>
4. J. (Jay) T. Westermeier. Understanding the Importance of Derivative Works. *Finnegan, Henderson, Farabow, Garrett & Dunner, LLP*. URL: <https://www.finnegan.com/en/insights/articles/understanding-the-importance-of-derivative-works.html>
5. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works. *WIPO Lex*. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283698>
6. WIPO Copyright Treaty (WCT). URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_226.pdf
7. Jacqueline D. Lipton & John Tehranian. Derivative Works 2.0: Reconsidering Transformative Use in the Age of Crowdsourced Creation. *Northwestern University Law Review*. 2015. Vol. 109. P. 383–443. URL: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/nulr/vol109/iss2/4>
8. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. *WIPO Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/29/oj>
9. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. *WIPO Lex*. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/18927>
10. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement). *WIPO Lex*. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/305907>